

NET-EXHAUSTIVE GLOSSAIRE IWWER ANTIRASSISMUS AN ETHNO-RASSISTESCH DISKRIMINATION

Dëse Glossaire iwwer Antirassismus a rassistesch Diskriminéierung gouf an Zesummenaarbecht mat verschiddenen zu Lëtzebuerg an dësem Beräich aktiven Organisatiounen ausgeschafft, dorënner Ally Book Club, Lëtzt Rise Up, One People a Roms sans Frontière. Déi éischt Editioun vum Glossaire gouf am Joer 2024 publizéiert. Déi virleend iwwerschafft Editioun gouf 2026 vum Ministère fir Famill, Solidaritéit, Zesummeliwwen an Accueil (Ministère de la Famille, des Solidarités, du Vivre ensemble et de l'Accueil) aktualiséiert. Et goufen offiziell Definitiounen identifizéiert, nämlech déi, déi an der lëtzebuergescher Gesetzgebung souwéi an de rechtlechen a politesche Kadere vun de Vereenten Natiounen, vum Europarat an der Europäescher Unioun festgehale sinn. Fir Begrëffer, déi net an der nationaler, europäescher oder internationaler Gesetzgebung definéiert sinn, wéi zum Beispill soziologesch oder psychologesch Konzepter, goufen Expertinnen an Experten aus de betraffene Fachberäicher souwéi Persounen consultéiert, déi sech aktiv géint Rassismus asetzen.

Afrophobie oder antischaarze Rassismus ass eng Form vu Rassismus, déi sech géint Mënsche mat afrikanescher Ofstamung a géint Schwaarze Mënsche rëcht. Si äussert sech a direkter, indirekter an institutioneller Diskriminatioun souwéi a Gewalt, dorënner Hassried. Si baséiert op gesellschaftlech konstruée Virstellunge vu „Rass“ a spigelt den onbegrenzte Glawen erëm, datt verschidde „rassistesch“ Gruppen anere Gruppen iwwerleeën oder ënnerleeën wieren.¹

Wäiss Alliéiert si wäiss Persounen, déi hir Privilegien erkennen a se notzen, fir Ongläichheeten ofzebauen an eng méi gerecht Gesellschaft ze fërderen.²

Antirassismus ëmfaasst d'Prinzipien, d'Ästellungen an d'Moosnamen, déi drop ofzilen, de Rassismus aktiv ze bekämpfen an d'Gläichberechtigung vun alle Mënschen ze fërderen. Et ass e kontinuéierleche Prozess, bei deem eis eege Iwwerzeugungen a Verhalensweisen hannerfrot ginn a gläichzäiteg drop higeschafft gëtt, rassistesch Iddien a Politicken ofzeschaffen, sech de Virurteeler a Privilegien bewosst ze ginn, déi mat der Hautfaarf verbonne sinn, an un der Opléisung vu rassisteschen Ongläichheete ze schaffen. Dozou gehéiert och, sech op eventuell ongemittlech Gespréicher iwwer Rassismus anzeloossen an antirassistesch Beweeungen an Initiativen z'ënnerstëtzen.³

Antisemitismus beziechent all Form vu Virurteeler, Feindseligkeit, Hass oder Diskriminatioun géintiwwer jiddesche Persounen als ethnesch oder reliéis Grupp.⁴

Antiziganismus beziechent eng Form vu Rassismus, déi sech géint Roma souwéi géint Persounen rëcht, déi als Roma oder als „Zigeiner“ ugesi ginn.⁵

Banaliséierung bedeit, d'Wichtigkeet oder d'Schwéier vun engem Problem, engem Virfall oder engem Verhalen erofzespillen an et als manner eescht duerstellen, wéi et tatsächlech ass.⁶

„**Wäissinn**“ (whiteness) ass e sozial konstruée Konzept, dat d'Positioun an d'Normativitéit vum Wäissinn an enger Gesellschaft beschreift.⁷ Et gëtt als Standard ugesinn, un deem aner ethnesch Gruppen, besonnesch ethnesch Minoritéiten, gemooss a bewäert ginn.⁸

Bystander (Zouschauer) ass eng Persoun, déi e rassisteschen Tëschefall observéiert oder matkritt, ouni selwer direkt dovunner betraff oder bedeelegt ze sinn.⁹

Bystander-Effekt oder d'Bystander-Apathie beziechent eng Theorie aus der Sozialpsychologie, no där Persounen éischer zécken oder manner bereet sinn, engem Affer ze hëllefen, wann aner Leit dobäi sinn, well d'Verantwortung als op déi ganz Grupp verdeelt ugesi gëtt.¹⁰

Antirassistesch Interventioun vu Bystanderen oder Handele vu Bystanderen bezeechent d'Aktiounen, déi vu Persounen geholl ginn, déi Zeie vun engem rassisteschen Tëschefall ginn, fir den Tëschefall unzeschwätzen, d'Affer z'ënnerstëtzen oder géint rassistescht Verhalen virzegoen.¹¹

Diskriminatioun vu Muslimen, aus der Perspektiv vun der „Rassifizéierung“ (och Rassialiséierung genannt) betruecht, äussert sech duerch verschidde Differenzéierungskrittären, wéi d'Relioun souwéi d'ethnesch oder national Hierkonft. Déi muslimesch Identitéit – onofhängeg dovun, ob si tatsächlech besteet oder nëmme sou wouergeholl gëtt – kann zu enger „Rassifizéierung“ féieren, déi op dem baussenzegen Erscheinungsbild souwéi op reliéisem oder kulturelle Charakteristike baséiert.¹²

Direkt Diskriminatioun bezeechent déi manner favorabel oder ongerecht Behandlung vu Persounen opgrond vun hirer tatsächlecher oder vermeintlecher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet zu enger ethnescher Grupp oder opgrond vun hirer Hautfaarf, am Verglach mat anere Persounen, ouni datt dofir eng objektiv an ugemiessen Justifikatioun besteet. Mobbing (opgrond vun der ethnescher Hierkonft) gëllt als eng Form vun direkter (rassistescher) Diskriminatioun.¹³

Indirekt Diskriminatioun läit vir, wann eng op den éischte Bléck neutral Bestëmmung, e Kritär oder eng Praxis dozou féiere kann, datt Persounen opgrond vun hirer tatsächlecher oder vermeintlecher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet zu enger ethnescher Grupp oder opgrond vun hirer Hautfaarf am Verglach mat anere Persounen besonnesch benodeelegt ginn, ouni datt dofir eng objektiv an ugemiessen Justifikatioun besteet.¹⁴

Rassistesch Diskriminatioun ass all Ënnerscheidung, Ausgrenzung, Aschränkung oder Präferenzbehandlung opgrond vun der tatsächlecher oder vermeintlecher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet zu enger ethnescher Grupp oder opgrond vun der Hautfaarf, déi zum Zil oder als Folleg huet, d'Unerkennung, de Genoss oder d'Ausübung vun de Mënscherechter a Grondfräiheeten am politeschen, wirtschaftlechen, sozialen a kulturelle Beräich oder an all anere Beräicher vum ëffentleche Liewen ënner gläiche Bedéngungen opzehiewen oder ze beanträchtegen.¹⁵ D'letzebuerescht Recht ënnerscheet tëscht direkter an indirekter Diskriminatioun; dës Definitioune sinn och an dësem Glossaire opgehooll.

Strukturell Diskriminatioun läit vir, wann d'Reegelen, Normen, Prozeduren, Praktiken an üblech Verhalensweisen vun Institutiounen an anere gesellschaftleche Strukturen – bewusst oder onbewusst – bestëmmte Persounegruppen dovun ofhalen, déi selwecht Rechter a Chancen ze kréien, an zwar opgrond vun hirer tatsächlecher oder vermeintlecher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet zu enger bestëmmter ethnescher Grupp. Dës Situatioun féiert schlussendlech dozou, datt si am Verglach mat der Majoritéit vun der Bevëlkerung benodeelegt sinn.¹⁶

Ethnizitéit baséiert op engem gemeinsame Verständnis vun der Geschicht an der territorialer (regionaler an nationaler) Hierkonft vun enger Grupp oder Gemeinschaft, souwéi op spezifesch kulturelle Charakteristiken, wéi d'Sprooch an/oder d'Relioun. Ethnizitéit ass villfälteg a soll éischter als e Prozess wéi als e statescht Konzept verstane ginn; dofir soll d'ethnesch Klassifikatioun mat flexibele Grenze betruecht ginn.¹⁷

Eurozentrismus ass eng Weltanschauung, déi vun der Dominanz vum westleche Kapitalismus geprägt ass a behaupt, datt déi westlech respektiv europäesch Kultur anere Kulturen iwwerleeë wier (eenzegaarteg a méi fortschrëttlech). Eurozentresch Interpretatiounen vun der Welt hunn eng marginaliséierend Wierkung an droen de sozialen a politesche Kontext vu kolonialer Ënnerdréckung an Herrschaft an sech.¹⁸

„Wäiss Fragilitéit“ (white fragility) bezeechent dat Onwuel- oder Ongemittlechgefill, dat eng wäiss Persoun erliewe kann, wann si mat Diskussiounen iwwer rassistesch Ongläichheeten, rassistesch Ongerechtegkeeten oder de Rassismus konfrontéiert gëtt.¹⁹

Gaslighting ass eng Form vu psychologescher Manipulatioun, bei där d'Affer dozou bruecht gëtt, un der Gültegkeet vu sengen Erfarungen, Gefiller an Iwwerzeegungen ze zweiwelen.²⁰ Am Kontext vum Rassismus zielt „rassistesch Gaslighting“ dorop of, d'Erfarunge vun enger rassifizierter Persoun ofzewäerten oder a Fro ze stellen, och wann dëst net onbedéngt absichtlech geschitt.²¹ Beispiller dofir si Bemierkunge wéi: „Vläicht iwwerdreifs du e bëssen“, „Du muss léieren, manner empfindlech ze sinn“ oder „Verstees du kee Spaass?“.

Mobbing (op rassistescher Basis) ass all Verhalen, dat duerch seng Widderhuelung oder säi systematesche Charakter d'Würde oder déi psychesch oder kierperlech Integritéit vun enger Persoun verletzte kann, an zwar opgrond vun hirer tatsächlecher oder vermeintlecher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet zu enger ethnescher Grupp oder opgrond vun hirer Hautfaarf.²²

Intersektionalitéit bezitt sech dorop, wéi verschidde Formen vun Diskriminatioun – zum Beispill opgrond vum Geschlecht, vun der Hautfaarf, der ethnescher Zougehéieregkeet, der sexueller Orientéierung, der Geschlechtsidentitéit, enger Behënnerung oder der sozialer Klass – ontrennbar matenee verbonne sinn an doduerch spezifesch Formen vun Diskriminatioun ervirbréngen.²³

Islamophobie beziechent Viruerteeler, Feindseligkeit, Hass oder Angscht géintwärt dem Islam oder géintwärt Persounen, déi muslimesch sinn oder als muslimesch wouergeholl ginn.

„Spezialmoosnam“, „positiv Moosnam“ oder „positiv Aktioun“ beziechent eng spezifesch Moosnam, déi drop ofzilt, Benodeelegungen opgrond vun der Hautfaarf oder der ethnescher Hierkonft ze verhënneren oder auszegläichen. Esou Moosnamen gëllen net als Formen vu rassistescher Diskriminatioun. Am Beschäftigungskontext kënnen si Moosnamen ëmfaassen, déi gesellschaftlech noutwenneg sinn, fir Barrieren beim Zougang zur Beschäftigung fir rassifizéiert Gruppen ofzebauen. Dës Moosnamen si vun temporärer Natur a sollen net weidergefouert ginn, soubal déi ugestriift Ziler erreecht sinn.²⁴

Rassistesch Mikroaggressiounen si kleng, alldieglech Verletzungen oder Kränkungen, wéi zum Beispill Bemierkungen, Handlungen oder Situatiounen, déi bei Mënschen mat enger anerer Hautfaarf d'Gefühl erviruffen, wéinst hirer ethnescher Zougehéieregkeet oder Netzougehéieregkeet ongerecht behandelt ze ginn. Si kënnen absichtlech oder onabsichtlech geschéien, an de Persounen, déi se begoen, ass sech méiglecherweis net emol bewosst, datt si esou handeln, wann si mat Mënschen vun enger anerer ethnescher Hierkonft schwätzen oder interagéieren.²⁵

Persoun, déi zu enger rassifizierter Grupp gehéiert: Eng Persoun, déi tatsächlech oder vermeintlech zu enger vun de Gruppen gehéiert, déi engem Prozess vun der Rassifizierung ënnerzu goufen. Et ass ze bemierken, datt „Rassen“ a sougenannt „rassistesch“ oder „ethnesch“ Gruppen dacks eng Kombinatioun vu verschiddene Charakteristiken sinn. Eng Persoun kann esou kategoriséiert oder wouergeholl ginn, andeems beispillsweis op eng muslimesch oder jiddesch Persoun (Relioun), eng Schwaarz Persoun (Hautfaarf), eng arabesch Persoun (Sprooch) oder eng afrikanesch oder asiatesch Persoun (Kontinent) referéiert gëtt.²⁶

Mënschen vun afrikanescher Ofstammung oder afrodescendant Persounen sinn d'Nokomme vun den afrikaneschen Affer vum transatlanteschen a mediterrane Sklavenhandel, dorënner och d'Affer vum transsaharaeschen Sklavenhandel. Zu dëser Grupp gehéieren haaptsächlech d'Nokomme vun transatlanteschen Sklaven, déi an der Diaspora an Nord-, Mëttel- a Südamerika souwéi an der Karibik liewen. Si ëmfaasst och Afrikaner an hir Nokommen, déi no der Onofhängegkeet vun hire Länner an Europa, Kanada oder an de Noen Osten ausgewandert sinn oder do Aarbecht gesicht hunn an dobäi derselwechter rassistescher Diskriminatioun ausgesat waren wéi Persounen vun afrikanescher Ofstammung an de westeuropäeschen Länner.²⁷

Wäiss Mënschen stellen eng sozial konstruéiert Identitéit duer, déi an der Reegel op der Hautfaarf baséiert.²⁸

Schwaarz Mënschen si Mënschen, déi sech selwer als schwaarz identifizéieren, dacks am Sënn vun enger Zougehéieregkeet zu der schwaarzer Gemeinschaft. Dacks gëtt de Begrëff „schwaarz“ vun de betraffene Persounen oder Gemeinschaften als Symbol vun enger politescher Identitéit am Kampf fir hir Rechter benotzt.²⁹

Wäisst Privileeg ass deen onausgeschwate Virdeel, deen de Rassismus wäisse Mënschen (der dominanter Kultur) am Verglach zu Mënschen mat anerer Hautfaarf verschafft. ³⁰ De Begrëff „Virdeel“ bezitt sech op d'Feele vun Hindernisser, déi mat der Hautfaarf zesummenhängen. E Beispill dofir ass de Virdeel, net iwwer déi eege Hautfaarf mussen nozedenken.

Rass: All Mënschen gehéieren därselwechter Spezies un, an Theorien, déi op der Existenz vu verschiddene „Rassen“ baséieren, ginn ofgeleent. De Begrëff gëtt awer benotzt, fir Persounen e rechtliche Schutz ze garantéieren, déi allgemeng an zu Onrecht als Membere vun enger „anerer Rass“ ugesi ginn an engem Prozess vun der Rassifizierung (och Rassialisierung genannt) ënnerzu goufen. ³¹

Rassifizierung (och Rassialisierung genannt) ass de Prozess, bei deem Membere vun der dominanter Grupp op Basis vu Stereotypen bestëmmte Charakteristiken an Eegeschafte, déi angeblech all Membere vun enger Grupp gemeinsam hätten, mat där Grupp a Verbindung bréngen. Doduerch entsteet en homogeniséiert Bild vun där Grupp als „déi Aner“.³²

Rassismus ass d'Iwwerzeegung, datt e Merkmal wéi déi rassesch oder ethnesch Identitéit d'Veruechtung géintwuer enger Persoun oder enger Grupp vu Persoune géif rechtfertegen oder d'Gefill vun Iwwerleeënheet vun enger Persoun oder enger Grupp vu Persoune géintwuer aneren géif begrënnen.³³

Alldeegleche Rassismus beziechent d'Verankerung vum Rassismus an alldeeglechen Interaktiounen duerch (mental a verhaltensbezunnen) Praktiken, déi déi zugronnleidend Muechtverhältnissen verstärken.³⁴

„Strukturellen“, „institutionellen“ oder „systemesche“ Rassismus ass d'Resultat vun engem System, an deem staatlech Politiken, institutionell Praktiken, kulturell Virstellungen an aner Normen op verschidde Manéieren dozou bäidroen, rassistesch Ongläichheeten oprechtzeerhalen. Hien ass e Bestanddeel vun de sozialen, wirtschaftlechen a politesche Systemer, an deene mir all liewen, a manifestéiert sech a Form vun Diskriminatiounen oder staark ausgeprägten Ongläichheeten (zum Beispill opgrond vun der Hautfaarf). Hie ass méi schwéier z'erkennen, well hie sech éischter duerch seng Auswierkunge weist, während d'Mechanismen, déi dës Auswierkungen erviruffen, diffus kënnen bleiwen. Verschidde Staaten hunn explizitt rassistesch Bestëmmungen an hir Verfassung oder Gesetzgebung opgehol. An dës Fäll schwätzt een och vu staatlechem Rassismus. Beispiller dofir sinn den Apartheid-System, dat bis 1991 a Südafrika bestanen huet, oder déi sougenannt „Jim-Crow-Gesetz“ an de Südstaaten vun den USA.³⁵

Roma ass e Sammelbegrëff, deen d'Roma, d'Sinti (Manouchen), d'Kaléen an aner verwantte Bevëlkerungsgruppen an Europa ëmfaasst, dorënner d'Fahrenden an déi ëstlech Gruppen (Doms a Loms). De Begrëff deckt déi grouss Diversitéit vun de betrouffene Gruppen of, dorënner och Persounen, déi sech selwer als „Zigeiner“ bezeichnen, souwéi déi, déi als Reesender beziechent ginn.³⁶

Negativ Stereotypen entstinn, wann eng verallgemengert Virstellung iwwer vermeintlech Eegeschafte op een oder méi Membere vun enger Persounegrupp ugewannt gëtt. Dobäi gëtt dacks déi ganz Grupp op eng negativ Aart a Weis betruecht, ouni déi individuell Eegeschafte vun hire Memberen ze berücksichtegen.³⁷

Stigmatisierung bedeit, eng Grupp vu Mënschen op eng negativ Aart a Weis ze kategoriséieren.³⁸

Wäiss Virherrschaft ass e System, an deem wäiss Mënschen d'Muecht an d'Ressourcen an den Hänn hunn, an deem Virstellung vun Iwwerleeënheet a Privilegien verbreet sinn an an deem d'Strukture vun der wäisser Dominanz sech all Dag a verschidde Institutionen a gesellschaftleche Kontexter weiderféieren.³⁹

Rassistescht Trauma ass de kumulative Bäitrag vu Rassismus op déi psychesch a kierperlech Gesondheet vun enger Persoun.⁴⁰

Friemefeindlechkeet (Xenophobie) ass all Form vu Viruerteeler, Hass oder Angscht géintwuer Mënschen aus anere Länner oder Kulturen.⁴¹

¹ Conseil de l'Europe. Assemblée parlementaire. [Résolution 2389 \(2021\) « Lutter contre l'afrophobie, ou le racisme anti-Noir-e-s, en Europe » de du 24 juin 2021](#), point 1.

² Tatum B. D. (2007). Can we talk about race? And other conversations in an era of school resegregation. Boston, MA: Beacon Press, p.37.

³ Kendi, I. X. (2019) How to Be an Antiracist. One World.

⁴ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7 (d).

⁵ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7(c).

⁶ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7 (dd).

⁷ Du Bois, W. E. B. (1935). Black Reconstruction in America, 1860–1880.

- ⁸ Green, M. J., Sonn, C. C., & Matsebula, J. (2007). Reviewing whiteness: Theory, research, and possibilities. *South African Journal of Psychology*, 37(3), 389-419; et Gillborn D. (2015). Intersectionality, Critical Race Theory, and the primacy of racism: Race, class, gender, and disability in education. *Qualitative Inquiry*, 21(3), 277-287
- ⁹ Australian Human Rights Commission (2021). Racism Nobody Wins. A guide to bystander intervention. Disponible à l'adresse suivante : <https://humanrights.gov.au/our-work/race-discrimination/publications/guide-addressing-spectator-racism-sports-2021>
- ¹⁰ Darley, J. M., & Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(4, Pt.1), 377-383. <https://doi.org/10.1037/h0025589>
- ¹¹ Australian Human Rights Commission (2021). Racism Nobody Wins. A guide to bystander intervention. Disponible à l'adresse suivante : <https://humanrights.gov.au/our-work/race-discrimination/publications/guide-addressing-spectator-racism-sports-2021>
- ¹² Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) Recommandation de politique générale n° 5 de l'ECRI (révisée) sur la prévention et la lutte contre le racisme et la discrimination envers les musulmans - adoptée le 16 mars 2000 et révisée le 8 décembre 2021, point 7, p.11.
- ¹³ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n°7 révisée de l'ECRI sur la législation nationale pour lutter contre le racisme et la discrimination raciale - adoptée le 13 décembre 2002 et révisée le 7 décembre 2017](#), § 1 ; la Directive 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement entre les personnes sans distinction de race ou d'origine ethnique [Directive 2000/43/CE], la [Loi du 28 novembre 2006](#), [Code du Travail](#) (Art. L. 251-1 et Chapitre VI.-Harcèlement moral), et [Code Pénal](#) (Art. 454).
- ¹⁴ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n°7 révisée de l'ECRI sur la législation nationale pour lutter contre le racisme et la discrimination raciale - adoptée le 13 décembre 2002 et révisée le 7 décembre 2017](#), § 1 ; la Directive 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement entre les personnes sans distinction de race ou d'origine ethnique [Directive 2000/43/CE], la [Loi du 28 novembre 2006](#), [Code du Travail](#) (Art. L. 251-1 et Chapitre VI.-Harcèlement moral), et [Code Pénal](#) (Art. 454).
- ¹⁵ La [Convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale \(1965\)](#) article 1er, ratifié par Luxembourg le 1er décembre 1977 [[Loi du 1er décembre 1977](#)].
- ¹⁶ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n°2 révisée de l'ECRI sur les organismes de promotion de l'égalité chargés de lutter contre le racisme et l'intolérance au niveau national - adoptée le 13 juin 1997 et révisée le 7 décembre 2017](#), point 20, p.13.
- ¹⁷ United Nations (2008) Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses. Revision 2 ([Series M No. 67/Rev.2](#)), p. 139
- ¹⁸ Samir Amin, L'eurocentrisme : critique d'une idéologie, Paris, Anthropos, coll. « Economies », 1988, 160 pp
- ¹⁹ DiAngelo, R. (2018) *White Fragility: Why It's So Hard for White People to Talk About Racism*, Beacon Press, 192pp.
- ²⁰ American Psychological Association Dictionary of Psychology disponible à l'adresse suivante : <https://dictionary.apa.org/gaslight>
- ²¹ Ogorchukwu Iyama, J. (2023) *Racial Wellness*. Penguin Random House.
- ²² [Code du Travail](#) (Art. L. 251-1 et Chapitre VI. -Harcèlement moral)
- ²³ Crenshaw, K. (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics, *University of Chicago Legal Forum*: Vol. 1989: Iss. 1, Article 8.
- ²⁴ La [Convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale \(1965\)](#), article 1er, ratifié par Luxembourg le 1er décembre 1977 [[Loi du 1er décembre 1977](#)] ; la Directive 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement entre les personnes sans distinction de race ou d'origine ethnique [Directive 2000/43/CE], article 5 ; Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n°14 de l'ECRI sur la lutte contre le racisme et la discrimination raciale dans le monde du travail - adoptée le 22 juin 2012](#), point 7, p. 10.
- ²⁵ Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*. John Wiley & Sons.
- ²⁶ La Ligue des droits et libertés Canada. Disponible sur : <https://liguedesdroits.ca/lexique/personne-racisee-ou-racialisee/>
- ²⁷ United Nations Working Group of Experts on People of African Descent [Identification and definition of "people of African descent" and how racial discrimination against them is manifested in various regions : working paper / prepared by P.L. Kasanda, Chairperson of the Working Group of Experts on People of African Descent](#)
- ²⁸ Leonardo Z. (2009). *Race, whiteness, and education*. New York, NY: Routledge. p. 169.
- ²⁹ Council of Europe European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) [Glossaire de l'ECRI](#).
- ³⁰ McIntosh, P. (1988). White privilege and male privilege: A personal account of coming to see correspondences through work in women's studies. Working paper No. 189. Wellesley, Massachusetts: Wellesley Center for Research on Women & McIntosh, P. (1989) *White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack*. Peace & Freedom Magazine, pp. 10-12 et Kendi, I. X. (2019) *How to Be an Antiracist*. One World
- ³¹ Note d'en bas de page n° 1 de la Recommandation de politique générale n°7 de la Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) sur la législation nationale pour lutter contre le racisme et la discrimination raciale (2017)
- ³² Guillaumin, C. (1972) *L'idéologie raciste. Genèse et langage actuel*. Collection IDERIC, vol. 2, no 1, 1972 et avis de la Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) sur le concept de "racisation" (adopté lors de la 87eme réunion plénière de l'ECRI, le 8 décembre 2021)
- ³³ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n°7 révisée de l'ECRI sur la législation nationale pour lutter contre le racisme et la discrimination raciale - adoptée le 13 décembre 2002 et révisée le 7 décembre 2017](#), § 1.
- ³⁴ Essed, P. (1984) *Alledaags Racisme [Everyday Racism]*. Amsterdam: Sara (2nd edn. 1988, Baarn/den Haag: Ambo/Novib.); Essed, P. (1990a) *Everyday Racism: Reports from Women in Two Cultures*. Claremont, CA: Hunter House; et Essed, P. (1991) *Understanding Everyday Racism: An Interdisciplinary Theory*. Newbury Park, CA: Sage.
- ³⁵ European Network against Racism (ENAR) page web « [Structural Racism](#) » et UNIA Belgium page web « [Racisme](#) ».

³⁶ « [Déclaration de Strasbourg sur les Roms](#) » adopté lors de réunion à haut niveau du Conseil de l'Europe sur les Roms, à Strasbourg, le 20 octobre 2010 § 1.

³⁷ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7.

³⁸ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7.

³⁹ Ansley, F.L. (1989) *Stirring the Ashes: Race Class and the Future of Civil Rights Scholarship*, 74 Cornell L. Rev. 993, p. 1024 et Gillborn, D. (2006). *Rethinking White supremacy: Who counts in 'WhiteWorld.'* *Ethnicities*, 6(3), 318–340.

⁴⁰ Carter, R. (2009). "A Guide to the Forensic Assessment of Race-Based Traumatic Stress Reactions". *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*. 37 (1): 28–40 et Ogorchukwu Iyamah, J. (2023) *Racial Wellness*. Penguin Random House.

⁴¹ Conseil de l'Europe. Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI) [Recommandation de politique générale n° 15 sur la lutte contre le discours de haine](#), adoptée le 8 décembre 2015, § 7.